

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

แนวทางการส่งเสริมการจัดการโซ่อุปทานข้าวนาแปลงใหญ่ของเกษตรกร จังหวัดกระบี่
Guidelines for Extension Supply Chain Management of Large Scale Rice Production
of Farmers in Krabi Province

อัจฉรา รัตนพันธ์ (Atchara Rattanapan)¹ บำเพ็ญ เขียวหวาน (Bumpen Keowan)²เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (Benjamas Yooprasert)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ความรู้ แหล่งความรู้ในการผลิตข้าวของเกษตรกร (2) การจัดการโซ่อุปทานข้าวของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ (3) ปัญหาข้อเสนอนโยบายการจัดการโซ่อุปทานของเกษตรกร (4) ความต้องการส่งเสริมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ (5) จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค และแนวทางการส่งเสริมการจัดการโซ่อุปทานข้าวนาแปลงใหญ่ ประชากรในการศึกษา คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวใน 2 อำเภอของจังหวัดกระบี่ จำนวน 150 ราย เก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด และประชากรจากผู้เข้าร่วมเวทีการสนทนากลุ่ม จำนวน 10 ราย เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ คัดเลือกสมาชิกแบบเฉพาะเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดลำดับ และการวิเคราะห์ SWOT (1) ความรู้ในระดับปานกลาง ได้แก่ เมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพดี ตรงตามพันธุ์ มีความงอกไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 แหล่งความรู้ในระดับมาก ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (2) ความต้องการส่งเสริมในระดับมาก ได้แก่ การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ ด้านการผลิต (3) ต้นน้ำ:สภาพการผลิตข้าว พันธุ์ข้าวที่ปลูก คือ สังข์หยดพัทลุง พันธุ์ข้าวรับจากหน่วยงานราชการ ใช้แหล่งน้ำฝนในการทำนา การเก็บเกี่ยวข้าวใช้แรงงานเครื่องจักร วัตถุประสงค์ในการปลูกข้าวเพื่อไว้บริโภคและจำหน่าย กลางน้ำ:การเพิ่มมูลค่า ไม่มีการรับรองมาตรฐาน ไม่มีการแปรรูปสินค้า ปลายน้ำ:การตลาด แหล่งจำหน่าย คือ กลุ่มสมาชิก เกษตรกรเป็นผู้กำหนดราคาสินค้า กลุ่มลูกค้าเป็นผู้บริโภคทั่วไป ราคาขาย เฉลี่ย 69 บาท (4) ปัญหาในภาพรวมอยู่ระดับมาก ได้แก่ ซึ่งปัญหาที่พบในด้านการผลิตข้าว คือ พื้นที่ปลูกข้าวลุ่มๆ ดอนๆ ไม่เหมาะสมต่อการผลิต ดินไม่อุดมสมบูรณ์ ดินแน่น ขาดอินทรีย์วัตถุ ปริมาณน้ำไม่เพียงพอในช่วงฤดูแล้ง ขาดแรงงานในการเก็บเกี่ยว ข้อเสนอแนะ ซึ่งข้อเสนอแนะที่เกษตรกรแนะนำในด้านการผลิต คือให้หน่วยงานสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี ตรงตามความต้องการของเกษตรกร และเพียงพอต่อการปลูก เสนอแนะให้สนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดี เสนอแนะให้หน่วยงานเข้ามาดูแลส่งเสริมการปลูกข้าว (5) จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ด้านการส่งเสริมสภาพการผลิตข้าว **จุดแข็ง** เกษตรกรสามารถคัดเลือกและเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดีไว้ในฤดูการปลูกปีต่อไปได้ **จุดอ่อน** เกษตรกรมีอายุค่อนข้างมาก ทำให้ยากต่อการเข้าไปส่งเสริมและการบริหารจัดการ **โอกาส** พื้นที่ที่มีความเหมาะสมกรมการข้าวให้การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวต่อเนื่องทุกปี **อุปสรรค** การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์จากภาครัฐล่าช้า ทำให้ไม่ทันในช่วงเดือนเพาะปลูก แนวทางการส่งเสริมการปลูกข้าว ดังนี้ ทำแปลงสาธิตให้เกษตรกรที่ปลูกข้าวนาแปลงใหญ่เข้ามามีการเรียนรู้

คำสำคัญ แนวทางการส่งเสริม การจัดการโซ่อุปทาน นาแปลงใหญ่ จังหวัดกระบี่

¹ นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช nang_atchara@hotmail.com² รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช bumpen.keo@stou.ac.th³ รองศาสตราจารย์ ดร.ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช sineenuch.san@stou.ac.th

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study (1) knowledge and its source in rice production (2) the needs for extension rice farmers (3) rice supply chain management rice production farmers (4) problems suggestions supply chain management (5) SWOT and extension guidelines for supply management of large scale rice production. Population in the study was 150 large scale rice production farmers in 2 districts of Krabi province. Data was collected from the entire population and 10 focus. structured interview. using descriptive statistics such as frequency, percentage, maximum value, minimum value, arithmetic mean, standard deviation, ranking. (1) Knowledge was at a moderate on the aspect and correct specie of rice. The germination rate should 80%. Source of knowledge was at a high on the aspect about agricultural extension officer which a group media. (2) Need at high about the support rice grains which was related to production aspect. (3) Rice grain Sang Yod Phattalung. From government agency. Area flat. From rainfall. Spraying biological. Rice harvesting done by machine. Production was for consumption distribution. Not received standard certification. Distribution channel through group. Farmers determined the price. Consumer group was general consumers average selling price of 69 Baht. (4) Overall problems high in the matter of soil for production soil was tight and lack of organic matters. Suggestions the farmers were that they want to gain a support regarding good.

#บทความอยู่ระหว่างแปล

Keywords: Guidelines for extension, Supply chain management, Large scale rice field, Krabi Province

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

บทนำ

ข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญและสร้างรายได้ให้แก่ประเทศไทย เชื่อมโยงกับ วิถีชีวิตของคนไทยมานานนับแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นทั้งอาหารหลักของคนไทย เป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ อีกทั้งยังเป็นแหล่งที่มาของเงินตราต่างประเทศ โดยในปีการผลิต 2557 ประเทศไทยมีพื้นที่ทำนารวม 77 ล้านไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ทำนา ปี 62 ล้านไร่ และพื้นที่ทำนาปรัง 15 ล้านไร่ และมีเกษตรกรทำนาประมาณ 3.7 ล้านครัวเรือน มูลค่าส่งออกของผลผลิตข้าวประมาณ 1.74 แสนล้านบาทต่อปี (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2557) ซึ่งที่ผ่านมาเกษตรกรไทยมุ่งเน้นผลผลิตข้าวให้ได้ปริมาณมากเพื่อการค้า โดยไม่คำนึงถึงต้นทุนการทำนา พันธุ์ข้าว และคุณภาพข้าว ส่งผลให้มีต้นทุนการทำนาที่สูงและผลผลิตข้าวไม่มีคุณภาพ การจัดการโซ่อุปทานข้าว ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยลดปัญหาในด้านต่างๆ โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคกลาง ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตชลประทาน มีน้ำใช้อย่างเพียงพอ และสามารถทำนาได้อย่างต่อเนื่อง จึงเร่งการผลิตข้าว อีกทั้งยังขาดองค์ความรู้ด้านการผลิตข้าวคุณภาพดีอย่างเหมาะสม รวมทั้งการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการผลิตข้าวยังไม่ทั่วถึง จึงทำให้ขาดการพัฒนาด้านการผลิตข้าวที่ดี

อำเภอเมือง และอำเภอเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ เป็นอำเภอที่มีการประกอบอาชีพทำนามาตั้งแต่อดีต ในปัจจุบันมีเกษตรกรทำนาลดน้อยลง เนื่องจากจังหวัดกระบี่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางนิเวศ ทำให้เกษตรกรหันมาประกอบอาชีพอื่นที่สร้างรายได้ให้มากกว่า ทำให้พื้นที่การทำนาในจังหวัดกระบี่ลดลง ซึ่งที่ผ่านมาแม้ว่า ทางสำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตรอำเภอ กรมการข้าว และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญและมีการส่งเสริมการเกษตรให้แก่เกษตรกรทำนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งการจัดอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้ การแจกเอกสารทางวิชาการ การสาธิต และการทัศนศึกษาดูงาน แต่การส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เกษตรกรผู้ทำนาในจังหวัดกระบี่ยังประสบปัญหาด้านทุนการทำนาสูง ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันกำจัดโรค แมลงศัตรูข้าว รวมทั้งมีการใช้ปุ๋ยและสารเคมีในนาข้าวอย่างผิดวิธี ทำให้เกษตรกรมีการหนี้สินเพิ่มขึ้น คุณภาพชีวิตลดลง ทำการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการจัดการโซ่อุปทานข้าวของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่

ดังนั้นการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรรวมกลุ่มกันในการจัดการรูปแบบนาแปลงใหญ่และมีการใช้เทคโนโลยีเครื่องจักรกลการเกษตรเพื่อลดต้นทุนการผลิตข้าว พัฒนาประสิทธิภาพการผลิตข้าว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความรู้ แหล่งความรู้ในการผลิตข้าวของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาการจัดการโซ่อุปทานข้าวของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่
3. เพื่อศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะการจัดการโซ่อุปทานของเกษตรกร
4. เพื่อศึกษาความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่
5. เพื่อศึกษา จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรคและแนวทางการส่งเสริมการจัดการโซ่อุปทานข้าวนาแปลงใหญ่

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9
The 9th STOU National Research Conference

กรอบแนวคิดการวิจัย

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรที่เป็นสมาชิกนาแปลงใหญ่ 2 อำเภอคือ อำเภอกะลันตา และอำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ จำนวน 150 ราย ศึกษาจากประชากรทั้งหมด โดยไม่สุ่มตัวอย่าง และสนทนากลุ่ม แบบเฉพาะเจาะจง กับคณะกรรมการกลุ่มนาแปลงใหญ่ จังหวัดกระบี่ จำนวน 10 ราย ทดสอบความตรง (Validity) ได้เท่ากับ 0.96 และทดสอบหาค่าความเที่ยงตามวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ได้ค่าความเที่ยงมากกว่า 0.80 แสดงว่ามีความความเที่ยงอยู่ในระดับที่สามารถนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลได้ แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วย 6 ส่วน คือ (1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางเศรษฐกิจและสภาพทางสังคมของเกษตรกร (2) ความรู้ แหล่งความรู้ในการผลิตข้าว (3) การจัดการโซ่อุปทานข้าว นาแปลงใหญ่ของเกษตรกร (4) ความต้องการการส่งเสริมการจัดการโซ่อุปทานข้าว (5) ปัญหาและข้อเสนอแนะการจัดการโซ่อุปทาน (6) จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรคและแนวทางการส่งเสริมการจัดการโซ่อุปทานข้าวนาแปลงใหญ่ แล้วทำแบบทดสอบถามผู้ทรงคุณวุฒิ (IOC) ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.05 ขึ้นไป แสดงว่าข้อคำถามใช้ได้ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดอันดับ และการวิเคราะห์ SWOT

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร

- 1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของสมาชิกกลุ่มนาแปลงใหญ่ เกษตรกรเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 53.03 ปี ส่วนมากจบประถมศึกษาปีที่ 4 และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.23 คน
- 2) สภาพทางเศรษฐกิจของสมาชิกกลุ่มนาแปลงใหญ่ เกษตรกรมีขนาดพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด เฉลี่ย 9.33 ไร่ มีขนาดพื้นที่ปลูกข้าว เฉลี่ย 1.90 ไร่ การถือครองพื้นที่ทางการเกษตรพื้นที่ของตนเอง มีจำนวนภายในครัวเรือน เฉลี่ย 2.33 คน จำนวนแรงงานนอกครัวเรือน เฉลี่ย 1.34 คน อาชีพหลักเป็นเกษตรกร อาชีพรองรับจ้างทั่วไป มีรายได้จากการทำนาในปีที่ผ่านมา เฉลี่ย 35,826.67 บาท มีรายจ่าย เฉลี่ย 1,859.67 บาทต่อไร่ ผลผลิตข้าวต่อไร่ เฉลี่ย 356.93 กิโลกรัม ต้นทุนผลิตข้าว เฉลี่ย 4,085.00 บาทต่อไร่ ปริมาณข้าวที่เก็บเกี่ยว เฉลี่ย 357.20 กิโลกรัมต่อไร่ ต้นทุนต่อไร่ เฉลี่ย 12,000 บาท และวัตถุประสงค์ในการปลูกข้าวไว้จำหน่ายและบริโภค
- 3) สภาพทางสังคมของสมาชิกกลุ่มนาแปลงใหญ่ ประสบการณ์ในการปลูกข้าว เฉลี่ย 19.81 ปี ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่มนาแปลงใหญ่ เฉลี่ย 2.97 ปี และเกษตรกรไม่เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร

2. ความรู้ในการผลิตข้าว เกษตรกรตอบข้อความรู้เกี่ยวกับการปลูกข้าวได้จำนวนข้อที่ตอบถูกเฉลี่ย 9.01 ข้อ จากจำนวน 25 ข้อ ประเด็นความรู้ที่เกษตรกรตอบได้ถูกต้องมากที่สุด มี 2 ประเด็น ได้แก่ (1) เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี ตรงตามพันธุ์ ควรมีความงอกไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 (2) เมล็ดพันธุ์ที่ปลูกเองต้องไม่เกิน 3 ปี ส่วนประเด็นความรู้ที่เกษตรกรตอบได้ไม่ถูกต้องมากที่สุด มี 3 ประเด็น ได้แก่ (1) รัฐบาลณรงค์ให้ลดการเผาฟางเพื่อช่วยการทำลายธาตุอาหารในดิน (2) ดินที่ขาดธาตุโพแทสเซียมทำให้เกิดโรคใบจุดสีน้ำตาล จึงจำเป็นต้องใส่ปุ๋ยคอกฟางข้าวลงในแปลง ปุ๋ยคอก และวัสดุอินทรีย์ (3) การใส่ปุ๋ยไนโตรเจนปริมาณมากเกินไปจะทำให้ต้นข้าวอ่อนแอต่อโรคได้ง่าย

3. แหล่งความรู้ในการผลิตข้าว แบ่งออกเป็นด้านต่างๆ จำนวน 3 ด้าน คือ ด้านสื่อบุคคล ด้านสื่อกลุ่ม และด้านสื่อมวลชน พบว่า เกษตรกรรับแหล่งความรู้มาจากสื่อบุคคลมากที่สุด

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

4. การจัดการโซ่คุณค่าข้าวเกษตรกรนาแปลงใหญ่

1) ต้นน้ำ:สภาพการผลิตข้าว พันธุ์ข้าวที่ปลูก คือ สังข์หยดพัทลุง แหล่งที่มาของพันธุ์ข้าวได้รับจากหน่วยงานราชการ ลักษณะพื้นที่ปลูกเป็นพื้นที่ราบ สูตรปุ๋ยที่ใช้ในการทำนา คือ 15-15-15 ระยะเวลาในการใส่ปุ๋ย เฉลี่ย 1.49 ครั้งต่อเดือน ปริมาณปุ๋ยที่ใส่ เฉลี่ย 46.30 กิโลกรัมต่อครั้ง แหล่งน้ำที่ใช้ในการทำนา คือ น้ำฝน วิธีป้องกันกำจัดแมลงศัตรู/โรคพืช ใช้วิธีการพ่นสารสกัดชีวภาพ และวิธีการเก็บเกี่ยวข้าวใช้แรงงานเครื่องจักร

2) กลางน้ำ:การเพิ่มมูลค่า การขึ้นทะเบียนเกษตรกรสมาชิกกลุ่มขึ้นทะเบียนเกษตรกรแล้ว การรับรองมาตรฐานของเกษตรกร ส่วนใหญ่ไม่มีการรับรองมาตรฐาน ไม่มีการแปรรูปสินค้า

3) ปลายน้ำ:การตลาด แหล่งจำหน่าย คือ กลุ่มสมาชิก ไม่มีพ่อค้าคนกลาง เกษตรกรเป็นผู้กำหนดราคาสินค้า กลุ่มลูกค้าเป็นผู้บริโภคทั่วไป ราคาขาย เฉลี่ย 69 บาทต่อกิโลกรัม

5. ปัญหา ข้อเสนอแนะการจัดการโซ่คุณค่า

1) ระดับความเป็นปัญหาเกี่ยวกับการปลูกข้าวของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ในพื้นที่จังหวัดกระบี่ 4 ด้าน ดังนี้

(1) ปัญหาด้านการผลิตข้าว ซึ่งปัญหาที่พบในด้านการผลิตข้าวในระดับมาก โดยมีปัญหาเกี่ยวกับ พื้นที่ปลูกข้าวกลุ่มๆ ตอนๆ ไม่เหมาะสมต่อการผลิต ดินไม่อุดมสมบูรณ์ ดินแน่น ขาดอินทรีย์วัตถุ ดินเป็นกรด ตามลำดับ

(2) ปัญหาด้านการแปรรูป เพิ่มมูลค่า ซึ่งปัญหาที่พบมากในด้านการแปรรูป เพิ่มมูลค่าในระดับมาก โดยมีปัญหาเกี่ยวกับ ไม่มีการเพิ่มมูลค่า ไม่มีการรับรองมาตรฐาน ไม่มีการแปรรูปข้าว ตามลำดับ

(3) ปัญหาด้านการตลาด ซึ่งปัญหาที่พบมากในด้านการตลาดในระดับมาก โดยมีปัญหาเกี่ยวกับ แหล่งจำหน่ายผลผลิต จួตรรวบรวมผลผลิตเพื่อจำหน่าย ขาดการเชื่อมโยงกับตลาด ผลผลิตมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด ตามลำดับ

(4) ปัญหาด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ซึ่งปัญหาที่พบมากในด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ โดยมีปัญหาเกี่ยวกับ ขาดความต่อเนื่องในแหล่งความรู้ การบูรณาการของหน่วยงาน ไม่สามารถรวมกลุ่มได้เข้มแข็ง ตามลำดับ

2) ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการปลูกข้าวของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ในพื้นที่จังหวัดกระบี่ 4 ด้านโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ดังนี้

(1) ด้านการผลิต เกษตรกรมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการด้านการผลิต เป็นข้อเสนอแนะอันดับหนึ่ง ซึ่งข้อเสนอแนะที่เกษตรกรแนะนำในด้านการผลิต คือให้หน่วยงานสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี ตรงตามความต้องการของเกษตรกร และเพียงพอต่อการปลูก เสนอแนะให้สนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดี เสนอแนะให้หน่วยงานเข้ามาดูแลส่งเสริมการปลูกข้าวตามลำดับ

(2) ด้านการแปรรูป เพิ่มมูลค่า และมาตรฐาน เกษตรกรมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการด้านการแปรรูป เพิ่มมูลค่า และมาตรฐาน เป็นข้อเสนอแนะอันดับสาม ซึ่งข้อเสนอแนะที่เกษตรกรแนะนำในด้านการแปรรูป เพิ่มมูลค่า และมาตรฐาน คือให้หน่วยงานสนับสนุน ผลักดัน เข้าสู่มาตรฐานเกษตรอินทรีย์และเกษตรGAP เสนอแนะให้ส่งเสริมด้านการแปรรูป เสนอแนะช่วยแนะนำและสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าข้าว ตามลำดับ

(3) ด้านการตลาด เกษตรกรมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการด้านตลาด เป็นข้อเสนอแนะอันดับสี่ ซึ่งข้อเสนอแนะที่เกษตรกรแนะนำในด้านการตลาด คือส่งเสริมและสนับสนุนให้ราคาข้าวสูงขึ้น เสนอแนะให้สนับสนุนการทำตลาดออนไลน์ตามลำดับ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

(4) ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ เกษตรกรมีข้อเสนอแนะด้านการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ เป็นข้อเสนอแนะอันดับสอง ซึ่งข้อเสนอแนะที่เกษตรกรแนะนำในด้านการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ คือให้หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนในการทำสารชีวภาพ ด้านการกำจัดแมลงศัตรูข้าวให้กับเกษตรกรในชุมชน เช่น การทำหัวเชื้อต่างๆ น้ำหมักชีวภาพ ปุ๋ยหมัก เสนอแนะให้หน่วยงานที่รับผิดชอบให้ความรู้เกี่ยวกับการใส่ปุ๋ยที่เหมาะสมกับชนิดของดิน ตามลำดับ

6. ความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ แบ่งออกเป็นด้านต่างๆ จำนวน 4 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านการผลิต ด้านการตลาด โดยต้องการ การจัดการตลาด รองลงมา การคัดเลือกพื้นที่ปลูก การเตรียมพื้นที่ปลูกข้าว บรรจุภัณฑ์ ด้านการผลิต และด้านการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ พบว่าเกษตรกรมีความต้องการด้านความรู้มากที่สุด

7. จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรคและแนวทางการส่งเสริมการจัดการโซ่อุปทานข้าวนาแปลงใหญ่

1) จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรคและแนวทางการส่งเสริมการจัดการโซ่อุปทานข้าวนาแปลงใหญ่ ในด้านต่างๆ ดังนี้

(1) ด้านการส่งเสริมสภาพการผลิตข้าวนาแปลงใหญ่

จุดแข็ง	จุดอ่อน
- เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการที่ปลูกข้าวในระบบแปลงใหญ่ ส่วนใหญ่มีพื้นฐานในด้านการปลูกข้าวอยู่แล้ว - เกษตรกรสามารถคัดเลือกและเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดีไว้ใช้ในฤดูกาลปลูกปีต่อไปได้	- เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย พื้นที่อยู่ใกล้กัน และเกษตรกรมีอายุค่อนข้างมาก ทำให้ยากต่อการเข้าไปส่งเสริมและการบริหารจัดการ
โอกาส	อุปสรรค
- พื้นที่ในการปลูกข้าวมีมาก พื้นที่มีความเหมาะสม - เจ้าหน้าที่ศูนย์วิจัยข้าว กรมการข้าวให้การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวต่อเนื่องทุกปี - การปลูกข้าวจะทำภายใต้โครงการของภาครัฐ ที่มีการส่งเสริม ติดตาม ประเมินผล อย่างต่อเนื่องทุกปี - หน่วยงานหลักที่ดูแลในเรื่องการส่งเสริมเกษตรกรสามารถทำงานได้อย่างเป็นระบบ ช่วยส่งเสริมและให้ความรู้เกษตรกรได้ดียิ่งขึ้น	- การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์จากภาครัฐล่าช้า ทำให้ไม่ทันในช่วงเดือนเพาะปลูก - ไม่มีเครื่องมือ ไม่มีแรงงาน ซึ่งต้องจ้างในกรณีที่ไม่เป็นของตนเอง - ปัญหาความผันผวนของสภาพอากาศ รวมไปถึงปัญหาด้านการจัดการน้ำ ส่งผลกระทบต่อพื้นที่เกษตรแปลงใหญ่ทำให้ไม่สามารถปลูกข้าวได้ในปริมาณตามที่คาดการณ์ไว้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

(2) ด้านการส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าการผลิตข้าวนาแปลงใหญ่

จุดแข็ง	จุดอ่อน
- เกษตรกรรวมกลุ่มกันบรรจุข้าวเพื่อวางจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมกลุ่มนาแปลงใหญ่ - เกษตรกรบางส่วนทำน้ำข้าวกลิ้งออกจำหน่าย - มีเจ้าหน้าที่จากศูนย์วิจัยข้าว เข้ามาสอนวิธีการทำคุกกี้จากข้าวให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าว	- เนื่องจากพื้นที่ปลูกข้าวมีจำนวนจำกัด จึงทำให้ผลผลิตข้าวไม่เพียงพอต่อความต้องการ - เกษตรกรขาดความรู้ในเรื่องการแปรรูปในหลายๆช่องทาง
โอกาส	อุปสรรค
- เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ ร่วมกันบูรณาการให้ความรู้ในเรื่องการแปรรูปและการเพิ่มมูลค่าข้าว - กลุ่มเกษตรกรมีโรงสีข้าวภายในกลุ่ม ทำให้มีความปลอดภัยและราคาไม่แพง	- การส่งเสริมการถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องการแปรรูป และการเพิ่มมูลค่าข้าวนั้นยังไม่ค่อยจริงจังเท่าที่ควรเนื่องจากเจ้าหน้าที่เข้ามาไม่ต่อเนื่อง

(3) ด้านส่งเสริมการตลาด

จุดแข็ง	จุดอ่อน
- ผลผลิตข้าวมีคุณภาพปลอดภัยโดยไม่สีขัดให้ขาวมากเกินไป และจะสีเฉพาะเวลามีลูกค้ามาสั่ง เพื่อให้ได้ข้าวที่ใหม่เวลาหุงจะหอมน่ารับประทาน - มีการรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์ และมีการรับรองมาตรฐานข้าว GAP แบบรายเดี่ยวทำให้มีความน่าเชื่อถือจากผู้บริโภคสุขภาพ	- เกษตรกรขาดความรู้ในการทำการตลาดแบบออนไลน์ - ขาดการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานในการต่อยอดและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง - เกษตรกรขาดการเชื่อมโยง ประชาสัมพันธ์สินค้าแปรรูปทางการตลาด - เกษตรกรขาดความรู้ในเรื่องการแปรรูปในหลายๆช่องทาง
โอกาส	อุปสรรค
- เนื่องจากพื้นที่ปลูกข้าวของเกษตรกรนั้น ลักษณะอยู่บนเกาะจึงทำให้มีนักท่องเที่ยวและผู้ศึกษาดูงานให้ความสนใจเป็นอย่างมาก - เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกันบูรณาการให้ความรู้ในเรื่องการทำการตลาดออนไลน์ การสร้างเพจ และอื่นๆ	- การประสานงานติดตามระหว่างกลุ่มเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ยังไม่ค่อยต่อเนื่องเท่าที่ควร

2) แนวทางการส่งเสริมการปลูกข้าวของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดกระบี่ ในด้านต่างๆ ดังนี้ ทำแปลงสาธิตให้เกษตรกรที่ปลูกข้าวนาแปลงใหญ่เข้ามาศึกษาเรียนรู้ ฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกข้าวแก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง ใช้สื่อ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

เผยแพร่องค์ความรู้หลากหลายช่องทาง เช่น สื่อบุคคล สื่อกลุ่ม จัดตั้งกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาแปลงใหญ่ เพื่อสร้างเครือข่าย จัดตั้งธนาคารเมล็ดพันธุ์ และแปรรูปข้าวเพื่อเพิ่มมูลค่า พัฒนาระบบการผลิตเมล็ดพันธุ์ โดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม เข้ามาใช้ตั้งแต่การเตรียมเมล็ดพันธุ์ก่อนปลูก การปรับปรุงบำรุงดิน การเตรียมพื้นที่แปลงปลูก วิธีการปลูกที่เหมาะสม การใช้ สารชีวภาพ จนถึงการใช้และวิทยาการหลังการเก็บเกี่ยว

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการจัดการโซ่อุปทานข้าวนาแปลงใหญ่ จังหวัดกระบี่ มีสิ่งที่น่าสนใจมีดังนี้

1. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการส่งเสริมการจัดการโซ่อุปทานนาแปลงใหญ่ จังหวัดกระบี่

1.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

1) เพศ เกษตรกรผู้ปลูกข้าว ร้อยละ 65.3 เป็นเพศชาย ซึ่งสอดคล้องกับประพันธ์ ชนวรรณโน (2550, น. 55) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของเกษตรกรอำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็น เพศชาย ปิยะนุช มงคลศรีวิทยา (2555, น. 34) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การใช้พืชปุ๋ยสดในการปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกรใน อำเภอสำโรง จังหวัดอุบลราชธานี พบว่าเกษตรกร ร้อยละ 85.6 เป็นเพศชาย

2) การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร เกษตรกรผู้ปลูกข้าว ร้อยละ 94.7 ไม่เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร ซึ่ง แตกต่างกับบริพร เพ็ชรล้อมทอง (2556, น. 48) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปรับปรุงบำรุงดินโดยการลดใช้สารเคมีของเกษตรกร ในอำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้านาคาการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ศิ วัชรธร บุญเรือง (2551, น. 61) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การใช้ปุ๋ยพืชสดปรับปรุงบำรุงดินในนาข้าวของเกษตรกร จังหวัดลพบุรี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร

3) จำนวนแรงงานในครัวเรือน เกษตรกรผู้ปลูกข้าว มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน เฉลี่ย 2.33 คน ซึ่งใกล้เคียง กับประชา จุ้ยเสียม (2551, น. 66) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การใช้ปุ๋ยในนาข้าวของเกษตรกรอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม พบว่า เกษตรกรมีแรงงานในการทำนาในครัวเรือน เฉลี่ย 1.31 คน และสอดคล้องกับศิริวรรณ บุญเรือง (2551, น. 56) ได้ ทำการศึกษาเรื่อง การใช้ปุ๋ยพืชสดปรับปรุงบำรุงดินในนาข้าวของเกษตรกร จังหวัดลพบุรี พบว่า เกษตรกรมีแรงงานใน ครัวเรือน เฉลี่ย 2.39 คน

1.2 ความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าว

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวที่เกษตรกรตอบผิดมากที่สุด 3 อันดับ ได้แก่ รัฐบาลณรงค์ให้ลดการเผาฟางเพื่อช่วยการทำลายธาตุอาหารในดิน ดินที่ขาดธาตุโพแทสเซียมทำให้เกิดโรคใบจุดสีน้ำตาล จึง จำเป็นต้องไถกลบฟางข้าวลงในแปลง ปุ๋ยคอก และวัสดุอินทรีย์ การใส่ปุ๋ยไนโตรเจนปริมาณมากจนเกินไปจะทำให้ต้นข้าว อ่อนแอต่อโรคได้ง่าย อาจจะเป็นไปได้ว่า เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวในเชิงวิชาการค่อนข้างน้อย ทำให้ตอบข้อคํา ถามเกี่ยวกับความรู้ด้านการผลิตข้าวผิดเป็นส่วนใหญ่

1.3 แหล่งความรู้ในการผลิตข้าว

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า แหล่งความรู้ที่เกี่ยวกับการปลูกข้าวของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดกระบี่ มีแหล่งความรู้ และระดับการได้รับข้อมูลข่าวสาร จากสื่อกลุ่ม อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งแตกต่างจากณฤมล กรสุพรรณ (2551, น. 100-108) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนักต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมในการใช้สารเคมีทาง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

การเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว อำเภอตอสะแก จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ได้รับความรู้เกี่ยวกับสารเคมีทางการเกษตรอยู่ในระดับปานกลาง คือสื่อบุคคล วัลลภ พรหมทอง และคณะ (2551, น. 26) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับสุเทพ พันประสิทธิ์ (2553, น. 69) พบว่า ได้รับข้อมูลข่าวสารการเรียนรู้จากการฝึกอบรม เรียนรู้ดูงานจากการสัมมนาเข้าร่วมโครงการ

1.4 ความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกรกลุ่มนาแปลงใหญ่ มีความต้องการและระดับการได้รับความรู้ ภาพรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการผลิตเป็นด้านที่เกษตรกรต้องการมากที่สุด ได้แก่ ปัจจัยการผลิต แหล่งทุนเพื่อการผลิต การสนับสนุนด้านเมล็ดพันธุ์ ละสนับสนุนสารชีวภัณฑ์ ซึ่งแตกต่างจากสุจิตรา นิธิยานนท์ (2555, น. 77-87) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความต้องการการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้ทำนาบ้านหนองสาหร่าย ตำบลพนม อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม ผลการศึกษาพบว่า ความต้องการ การส่งเสริมการเกษตรเรียงตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ การคัดเลือกเมล็ดพันธุ์และการเตรียมพันธุ์ การไถกลบตอซัง การเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน การป้องกันกำจัดศัตรูพืช และการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับข้าว

1.5 การจัดการโซ่อุปทานข้าวของเกษตรกรนาแปลงใหญ่

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า พันธุ์ข้าวที่ปลูกส่วนใหญ่ เป็นข้าวสังข์หยดพัทลุง มีราคาที่ค่อนข้างสูงจึงทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกข้าวพันธุ์นี้ แหล่งที่มาของพันธุ์ข้าวมาจากหน่วยงานราชการเป็นส่วนใหญ่ ลักษณะพื้นที่ปลูกข้าวมากกว่าครึ่งเป็นพื้นที่ราบ สูตรปุ๋ยที่ใช้ ร้อยละ 43.3 ใช้สูตร 15-15-15 ระยะเวลาในการใส่ปุ๋ย 1 ครั้งต่อเดือน ปริมาณปุ๋ยที่ใส่เฉลี่ย 46.30 กิโลกรัม ร้อยละ 96.7 ใช้แหล่งฝนในการทำนา การป้องกันและกำจัดแมลงศัตรู/โรคพืช ใช้วิธีการพ่นสารสกัดชีวภาพ ใช้แรงงานเครื่องจักรในการเก็บเกี่ยวปริมาณข้าวที่เก็บเกี่ยวต่อไร่ เฉลี่ย 357.20 กิโลกรัม ต้นทุนในการผลิตข้าวต่อไร่เฉลี่ย 4,019.00 บาท เกษตรกรปลูกข้าวไว้จำหน่ายและบริโภค เกษตรกร ร้อยละ 99.3 ขึ้นทะเบียนเกษตรกรแล้ว ร้อยละ 92.0 ไม่มีการรับรองมาตรฐาน ร้อยละ 90.7 ไม่มีการแปรรูปสินค้า แหล่งจำหน่ายเป็นของกลุ่มสมาชิก เกษตรกรเป็นผู้กำหนดราคาซื้อขายผลผลิต กลุ่มลูกค้าเป็นผู้บริโภคทั่วไป ราคาขาย เฉลี่ย 69.00 บาท อาจจะเป็นเพราะว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวส่วนใหญ่ปลูกข้าวไว้เพื่อบริโภคมากกว่าปลูกข้าวไว้จำหน่าย ทำให้เรื่องของการตลาดนั้น ไม่ค่อยมีความจำเป็นมากนัก

1.6 ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการโซ่อุปทาน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าว มีระดับปัญหามากที่สุด อันดับ 1 ได้แก่ ปัญหาด้านการผลิตข้าว พื้นที่ผลิตข้าวของเกษตรกรไม่อุดมสมบูรณ์ ดินแน่น ขาดอินทรีย์วัตถุ พื้นที่ปลูกข้าวลุ่มๆ ดอน ไม่สม่ำเสมอต่อการผลิต ดินส่วนใหญ่เป็นกรด ขาดแรงงานในการผลิต ปริมาณน้ำไม่เพียงพอในช่วงฤดูแล้ง จึงทำให้ประสบปัญหาในเรื่องของผลผลิตที่ต่ำ อันดับ 2 ได้แก่ ปัญหาด้านการแปรรูป การเพิ่มมูลค่า พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่จะมีปัญหาในการไม่มีการเพิ่มมูลค่าข้าว ไม่มีการรับรองมาตรฐาน รวมถึงไม่มีการแปรรูปข้าว อันดับ 3 ได้แก่ ปัญหาด้านการตลาด พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องการขาดจตุรบรรณผลผลิตเพื่อจำหน่าย ขาดแหล่งจำหน่ายผลผลิต ขาดการเชื่อมโยงกับตลาด และผลผลิตมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาดเนื่องจากเกษตรกรหลายรายปลูกข้าวไว้บริโภค อันดับ 4 ได้แก่ ปัญหาด้านการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานราชการต่างๆ พบว่าเกษตรกรขาดความต่อเนื่องในแหล่งความรู้ ขาดการบูรณาการของหน่วยงาน รวมถึงไม่สามารถรวมกลุ่มได้เข้มแข็ง ซึ่งใกล้เคียงกับศิริพร เอียดนัย (2555, น. 130-131) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การยอมรับเทคโนโลยีผลิตข้าว ของเกษตรกรจังหวัดพัทลุง พบว่าเกษตรกรมีปัญหาดังนี้ ด้านการเลือกพันธุ์ข้าวที่เหมาะสม เมล็ดพันธุ์ข้าว

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

ของศูนย์มีราคาแพงและไม่เพียงพอ การทดสอบและคัดแยกเมล็ดพันธุ์มีความยุ่งยาก ไม่มีเวลาในการทดสอบและการคัดแยกเมล็ดพันธุ์ ด้านการเตรียมดิน ด้านการกำจัดวัชพืช ด้านการใส่ปุ๋ย ได้แก่ สารเคมีราคาแพง และขาดความรู้ในการใส่ปุ๋ยเคมี ด้านการจัดการน้ำ ได้แก่ น้ำไม่เพียงพอ และการบริหารจัดการน้ำไม่ทันตามฤดูกาลเพาะปลูก ด้านการป้องกันกำจัดศัตรูข้าว ได้แก่ รถเกี่ยวข้าวในพื้นที่มีน้อย ขาดลานตากข้าวและการเก็บเกี่ยวไม่ทันเวลา

1.7 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการโซ่อุปทาน

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีข้อเสนอแนะดังนี้ ด้านการผลิต พบว่าเกษตรกรเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมให้หน่วยงานสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี ตรงตามความต้องการของเกษตรกร และเพียงพอต่อการปลูก ให้สนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดี และให้หน่วยงานเข้ามาดูแลส่งเสริมการปลูกข้าว ด้านการแปรรูป การเพิ่มมูลค่า และมาตรฐาน พบว่า เกษตรกรเสนอแนะเกี่ยวกับการให้หน่วยงานสนับสนุน ผลักดัน เข้าสู่มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และเกษตรGAP ให้ส่งเสริมด้านการแปรรูป และช่วยแนะนำและสนับสนุนการเพิ่มมูลค่าข้าว ด้านการตลาด พบว่า เกษตรกรเสนอแนะให้ส่งเสริมและสนับสนุนให้ราคาข้าวสูงขึ้น และให้สนับสนุนการทำการตลาดออนไลน์ ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ พบว่า เกษตรกรเสนอแนะให้หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนในการทำสารชีวภาพ ด้านการกำจัดแมลงศัตรูข้าว ให้กับเกษตรกรในชุมชน เช่น การทำหั่วเชื้อต่างๆ น้ำหมักชีวภาพ ปุ๋ยหมัก และให้หน่วยงานที่รับผิดชอบให้ความรู้เกี่ยวกับการใส่ปุ๋ยที่เหมาะสมกับชนิดของดิน ซึ่งใกล้เคียงกับศิริพร เอียดนัย (2555, น. 130-131) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การยอมรับเทคโนโลยีผลิตข้าว ของเกษตรกรจังหวัดพัทลุง พบว่า มีข้อเสนอแนะของเกษตรกรดังนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการกำหนดช่วงเวลาในการทำนาให้พร้อมกัน รัฐบาลควรจัดหาเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดีสนับสนุนเกษตรกร จัดหาปุ๋ยเคมีสารเคมีให้แก่เกษตรกรในราคาถูก ควรจัดทำแปลงสาธิตและนำเกษตรกรไปศึกษาดูงาน

ข้อเสนอแนะ

เพื่อที่จะให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จ สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน จึงมีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยดังนี้

1. ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกร

1) เกษตรกรเมื่อได้รับสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าว หรือมีพันธุ์ข้าวที่เก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ไว้ หรือซื้อพันธุ์ข้าวมาปลูกเอง ควรมีการทดสอบความงอกก่อนเพื่อให้ทราบเปอร์เซ็นต์ความงอกของเมล็ดว่ามีความงอกเกินร้อยละ 80 หรือไม่ ถ้าไม่ถึงแสดงว่าเมล็ดพันธุ์ที่ได้รับหรือที่เก็บรักษาไว้เมื่อนำไปปลูกจะมีการงอกและเจริญเติบโตน้อย ทำให้เกษตรกรเสียพื้นที่ เสียเวลา และแรงงานในการปลูกซ่อมใหม่ รวมถึงมีต้นทุนที่เพิ่มขึ้นอีกด้วย

2) เกษตรกรควรหาข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติมด้านการปลูกข้าวหรือการเกษตรหลายๆช่องทาง เพื่อให้เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารที่หลากหลาย และมีความรู้เกี่ยวกับการปลูกข้าวพันธุ์ดีและข้าวคุณภาพดีมากขึ้น

3) เกษตรกรควรมีการปรับปรุงบำรุงดินก่อนทำการปลูกข้าว เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่มีดินเป็นกรด และขาดธาตุอาหารในดิน ควรใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมักและปุ๋ยสดก่อนแล้วจึงทำการปลูกข้าวเพื่อเพิ่มธาตุอาหารในดิน และผลผลิตที่มีคุณภาพ

4) เกษตรกรควรนำความรู้ที่ได้รับการส่งเสริมมาใช้ในพื้นที่การเกษตรของตนเองให้เกิดประโยชน์ ผลิตน้ำหมักชีวภาพและสารไล่แมลงกำจัดศัตรูข้าวใช้เอง ลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร ช่วยลดต้นทุนการปลูกข้าว

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

5) ผลผลิตข้าวจะออกดอกและออกรวงไม่พร้อมกัน ทำให้รวงข้าวสุกไม่พร้อมกัน เกษตรกรต้องทำการถ่ายน้ำออกจากรนาก่อนเก็บเกี่ยวเพื่อให้ข้าวสุกพร้อมกัน

6) เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่มภายในชุมชนมากขึ้นและต่อเนื่อง เช่น ลานตากชุมชน โรงสีข้าวชุมชน การจัดตั้งกลุ่มธนาคารเมล็ดพันธุ์ข้าว กลุ่มแปรรูปผลผลิตข้าว กลุ่มจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าว และสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มผู้ปลูกข้าว กลุ่มแปรรูปผลผลิตข้าว กลุ่มจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าว และสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มผู้ปลูกข้าว เป็นต้น โดยการรวมกลุ่มของเกษตรกรแบบนี้จะสามารถทำให้มีอำนาจในการต่อรองด้านราคากับพ่อค้าคนกลาง และสามารถหาตลาดภายนอกเพื่อจำหน่ายข้าวได้เอง

7) เกษตรกรพบปัญหาเกี่ยวกับการปลูกข้าว เช่น การกำจัดโรคและแมลงศัตรู เกษตรกรควรขอคำปรึกษาจากนักวิชาการเกษตรหรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เพื่อช่วยให้ข้อมูลและช่วยแนะนำในการแก้ไขปัญหา

2. ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่ และหน่วยงาน

1) เจ้าหน้าที่ควรส่งเสริมและถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการปลูกข้าวตั้งแต่การทดสอบความงอกของเมล็ดพันธุ์ก่อนปลูกโดยเมล็ดพันธุ์ที่ดีต้องมีความงอกมากกว่าร้อยละ 80 วิธีการปลูกข้าวในการผลิตข้าวคุณภาพดี และเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดีที่ถูกต้อง การดูแลรักษาต้นข้าวให้ปราศจากโรคและแมลงศัตรูข้าว และการเก็บเกี่ยวข้าวที่ถูกต้องโดยเมล็ดพันธุ์ข้าวต้องไม่มีสิ่งเจือปนร้อยละ 95 โดยให้องค์ความรู้แก่เกษตรกรเพิ่มมากขึ้นและต่อเนื่อง ตลอดจนการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์เพื่อใช้ปลูกในฤดูกาลปลูกต่อไปให้ปลอดจากแมลงรบกวน และมีอัตราการงอกของเมล็ดที่สูง

2) การใช้สื่อมวลชนเป็นแหล่งความรู้แก่เกษตรกรนั้น เจ้าหน้าที่ควรให้ความสำคัญกับการใช้สื่อมวลชนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ด้วย เนื่องจาก เป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงได้รวดเร็วทุกที่ทุกเวลา และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน

3) เจ้าหน้าที่ควรเพิ่มช่องทางการเผยแพร่ การประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารด้านการส่งเสริมการปลูกข้าวหลายๆ ช่องทาง เพื่อให้เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่างๆ ที่หลากหลายและมากขึ้น โดยเจ้าหน้าที่ต้องประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ในการช่วยเหลือด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การสนับสนุนปัจจัยการผลิตเพิ่มมากขึ้น และร่วมดำเนินงานแบบบูรณาการกับเจ้าหน้าที่ในพื้นที่เพื่อให้การปลูกข้าวมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4) เจ้าหน้าที่ควรแนะนำวิธีการปรับปรุงบำรุงดิน และสภาพพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่ เนื่องจากแปลงปลูกข้าวของเกษตรกรส่วนใหญ่จะมีความแตกต่างกันของดิน จึงควรมีการเพิ่มอินทรีย์วัตถุในดิน ดังนั้นเจ้าหน้าที่จะต้องแนะนำให้เกษตรกรปรับปรุงดินโดยการไม่เผาฟางข้าวแต่ให้ไถกลบตอซังเพื่อช่วยเพิ่มธาตุอาหารในดิน

5) เจ้าหน้าที่ควรจัดฝึกอบรม และสาธิตเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้แก่เกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรนำความรู้เกี่ยวกับการปลูกข้าว การกำจัดโรคและแมลงศัตรู ไปใช้ในพื้นที่แปลงของตนเองและถ่ายทอดองค์ความรู้แก่เกษตรกรใกล้เคียง โดยเกษตรกรสามารถขอคำปรึกษาจากเจ้าหน้าที่ไปใช้แก้ไขปัญหาได้

3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ด้านสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร นโยบายควรส่งเสริมให้เกิดเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) การสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน

2) ด้านความรู้ แหล่งความรู้ และความต้องการของกลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่ ควรมีงบประมาณส่งเสริมให้เกษตรกรเข้ารับการอบรม ศึกษาดูงานกลุ่มนาแปลงใหญ่ที่เข้มแข็ง ศูนย์เรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

3) การจัดการโซ่คุณค่าของเกษตรกรรายแปลงใหญ่ ควรมีนโยบายการส่งเสริมการอบรม สัมมนา ให้ความรู้เกี่ยวกับ การผลิต การแปรรูปเพิ่มมูลค่าและมาตรฐานข้าวนาแปลงใหญ่ ตลอดจนการทำการตลาด

4) การปฏิบัติและความคิดเห็นในการส่งเสริมและการจัดการโซ่คุณค่าของข้าวนาแปลงใหญ่ ควรมีนโยบายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้ความรู้ การฝึกปฏิบัติจริงและติดตามการงานอย่างต่อเนื่อง

5) ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร ควรมีนโยบายสนับสนุนเงินทุนกู้ยืมให้แก่เกษตรกรเพื่อผลิต แปรรูป ตลอดจนสนับสนุนปัจจัยการผลิตตามความต้องการของกลุ่มเกษตรกร เช่น งบประมาณปรับพื้นที่ หรือสร้างเอกลักษณ์ให้โดดเด่น

6) ควรมีงบประมาณจัดตั้งตลาดชุมชนเกษตรปลอดภัย/เกษตรอินทรีย์ งบประมาณจัดอบรมให้ความรู้ในการใช้สารชีวภัณฑ์ทดแทนการใช้สารเคมี

4. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ เพื่อทราบความพึงพอใจของเกษตรกร และความต้องการสนับสนุนจากภาครัฐ

2) ควรทำการวิจัยด้านวิธีการปลูกข้าวในรูปแบบการทดลองเพื่อศึกษาหาข้อมูลใหม่ๆ มาเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาด้านการปลูกข้าวต่อไป

3) ควรศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านเกี่ยวกับการนำข้าวมาใช้ประโยชน์ด้านต่างๆ เช่น อาหาร ยารักษาโรค การเลี้ยงสัตว์ และการแปรรูปข้าว

เอกสารอ้างอิง

นฤมล กรสุพรรณ. (2551). ปัจจัยที่มีผลต่อความตระหนักต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมในการใช้

สารเคมีทางการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอำเภอคลองสะแก จังหวัดเชียงใหม่.

(วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต).

ประพันธ์ ชนะวรรณโณ. (2550). การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในนาข้าวของเกษตรกรอำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี.

(วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

ประชา จุ้ยเสียม. (2551). การใช้ปุ๋ยในนาข้าวของเกษตรกร อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม.

(วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

ปิยะนุช มงคลศรีวิทยา. (2555). การใช้พืชปุ๋ยสดในการปรับปรุงบำรุงดินของเกษตรกรในอำเภอสำโรง

จังหวัดอุบลราชธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

รวิพร เพ็ชรล้อมทอง. (2556). การปรับปรุงบำรุงดินโดยลดการใช้สารเคมีของเกษตรกรในอำเภอ

หนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,

นนทบุรี.

ศิริวรรณ บุญเรือง. (2551). การใช้ปุ๋ยพืชสดปรับปรุงบำรุงดินในนาข้าวของเกษตรกรจังหวัดลพบุรี.

(วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

ศิริพร เอียนนัย. (2555). การยอมรับเทคโนโลยีการผลิตข้าวของเกษตรกรในจังหวัดพัทลุง.

(วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9
The 9th STOU National Research Conference

สุจิตรา นิธิยานนท์. (2555). ความต้องการการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้ทำน้าบ้านหนองสาหร่าย ตำบลพนอม อำเภอ
ท่าอุเทน จังหวัดนครพนม (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,
นนทบุรี.